

การศึกษาบทบาทของภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากร

ทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

A STUDY OF THE ROLES OF NETWORK PARTNERS INVOLVED IN THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL RESOURCES OF KOH CHANG WITTAYAKHOM SCHOOL

กัณณิกา นาขันธ์¹และ ปรีชญาน์ นักร้อน²

Kannika Nakhandi and Preechaya Nakfon

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม (2) เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เอกสาร ในการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม พบว่า ตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม มี 2 ลักษณะ ดังนี้ 1.ตัวแสดงในภาครัฐ ประกอบไปด้วย โรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาอื่น และหน่วยงานภาครัฐอื่น 2.ตัวแสดงนอกภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กร ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน วัด สถานประกอบการ โรงแรม รีสอร์ท และกลุ่มอาสาสมัคร ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ การมีส่วนร่วมเป็นไปตามศักยภาพของตัวแสดงและบริบทของพื้นที่ในเชิงความร่วมมือระหว่างกัน ในลักษณะของเครือข่ายเชิงพื้นที่ และเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม เป็นความสัมพันธ์ที่พึ่งพาระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย การพึ่งพาอาศัยกันทำให้เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และรับผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการนี้กลับส่งผลให้การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาเป็นไปได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงานเครือข่ายที่นำไปสู่ความสำเร็จ โดยมีโรงเรียนเป็นแกนหลักในการดำเนินการ และมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นตัวแสดงที่คอยให้คำปรึกษาเชื่อมการประสานความร่วมมือระหว่างตัวแสดง การดำเนินงานของเครือข่ายไม่ได้มีการวางกลไกที่แข็งแรง หรือการวางรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน กลไกและรูปแบบของเครือข่ายจะแปรผันตามกิจกรรมรายกิจกรรมที่ทางโรงเรียนกำหนดเป็นประเด็นขึ้นมาในขณะนั้น แต่ความสัมพันธ์ของตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายต่างหากที่มีความแข็งแรง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานภาครัฐ มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานเท่านั้น

คำสำคัญ : การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา, ตัวแสดงทางนโยบาย,ความร่วมมือ

¹ นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการจัดการสาธารณะ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Graduate student in Public Policy and Management, Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University, Bangkok

Corresponding author: kannika.nakhandi@g.swu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Asst.Prof.Dr, Department of Political Science, Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University, Bangkok

Abstract

The purposes of this study are as follows: (1) to study the actors and roles of policy actors in the management of educational resources of Koh Chang Wittayakhom School; and (2) to study the relationship characteristics between policy actors in the management of educational resources of Koh Chang Wittayakhom School. The purpose of this study was qualitative research by in-depth interviews and document analysis. It was found that the policy actors in network partners involved in the management of educational resources of Koh Chang Wittayakhom School and classified two characteristics: (1) the government actors consisted of Koh Chang Wittayakhom School, the Secondary Educational Service Area Office Chanthaburi Trat, Local Administrative Organization, another school, other government; (2) non-government actors consisted of local leaders, the community, organizations, parents, monasteries, establishments, hotels, resorts and volunteer groups. The relationship between policy actors is a horizontal relationship. Participation depends on the potential of the characters and the context of the area and the dependency of policy actors resulting in a closer relationship. Both parties benefit from participation. Sometimes participation will be based on consideration and benefits. This informal relationship has an effect on the management of educational resources was untroubled. In particular, setting goals is a key condition of working in a network that leads to success, dependency of policy actors by the school is the center of action and Basic Education Board was that the actors consulted a collaborative link between policy actors. The operations of network did not have a strong mechanism or concrete system, according to the activities assigned by the school. However, the relationship of policy actors is very stronger. This is an important mechanism that reflects the potential and ability to participate in the management and promoting and supporting operations.

Keywords: Educational resources management, Policy actors, Collaboration

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดการศึกษาให้ประชาชนอย่างทั่วถึงเท่าเทียม และมีคุณภาพ อย่างน้อยเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน ที่เพียงพอทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ และมีเกณฑ์การจัดสรรที่เหมาะสม แต่ปัจจุบันในประเทศไทยเกณฑ์ในการจัดสรรทรัพยากรด้วยสูตรเดียวกันทั่วทั้งประเทศ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคเพื่อการศึกษา, 2562) ในการจัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาเพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือเงิน

อุดหนุนรายหัว และงบเรียนฟรี 15 ปี ที่แปรผันตามจำนวนนักเรียนและระดับการศึกษาโดยมีเงินงบประมาณเพิ่มเติม (Top-up) ให้แก่โรงเรียนขนาดเล็ก 500-1,000 บาท/คน/ปี สูตรจัดสรรเงินนี้ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนตัวคุณน้อย เกิดปัญหาการไม่ประหยัด และไม่คุ้มค่าต่อขนาด เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายพื้นฐานในการจัดการศึกษาแทบไม่แตกต่างจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดกลาง เช่น ค่าสาธารณูปโภค ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าจ้างครู แต่จำนวนนักเรียนที่น้อยกว่าทำให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่ได้รับการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ปัจจุบันแม้จะมีการเพิ่มอัตรางบประมาณอุดหนุนรายหัว (Top-up) แต่ปัจจุบันมีโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ข้อมูล ณ วันที่ 7 มิถุนายน 2565 พบว่า สพฐ. มีโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 14,958 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 50.56 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด การมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก ทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนดได้ โรงเรียนขนาดเล็กจึงกลายเป็นประเด็นที่สำคัญของระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สพฐ. จึงได้กำหนดนโยบาย “โรงเรียนคุณภาพ” เพื่อตอบโจทย์การบริหารจัดการทรัพยากรของโรงเรียนขนาดเล็กโดยส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ การบริหารทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย แต่การแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวมาอาจจะยังไม่สอดคล้องกับสภาพและบริบทโรงเรียน Stand Alone บนพื้นที่เกาะแก่งท่าใดน้ก เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยด้านการคมนาคมข้อจำกัดในเรื่องสาธารณูปโภคที่ไม่เอื้ออำนวยประกอบกับเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยทั้งภัย ภัยโยกย้ายบ่อย และไม่สามารถจัดการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียนอื่นได้ ด้วยสภาพบริบทที่แตกต่างนี้ จึงนำไปสู่การค้นหาโรงเรียน Stand Alone ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรให้เป็นต้นแบบในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาให้กับโรงเรียนอื่นๆที่มีบริบทใกล้เคียงกัน จากข้อมูลพบว่ามีโรงเรียน Stand Alone บนพื้นที่เกาะ โรงเรียน ได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียน Stand Alone คุณภาพสูง น่าร่อง และเป็นโรงเรียนคุณภาพน่าร่องในระดับภูมิภาคของภาค คือโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าภายใต้ปัญหาด้านทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นปัญหาหลักของโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศ รวมไปถึงสภาพการเป็นโรงเรียน Stand Alone บนพื้นที่เกาะที่มีข้อจำกัดในหลายๆด้าน แต่เหตุใดโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมจึงสามารถบริหารจัดการทรัพยากรของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเป็นที่ยอมรับและได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณภาพน่าร่องทั้งในระดับ สพฐ. และระดับภูมิภาค จากข้อมูลพบว่าการดำเนินการของโรงเรียนนั้น มีหน่วยงานในพื้นที่ทั้งภาครัฐและนอกภาครัฐ รวมไปถึงชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา หนุนเสริมในด้านแรงงาน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดการพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (โรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม, 2553) นอกจากนี้โรงเรียนยังมีข้อได้เปรียบเรื่องสถานที่ตั้งซึ่งอยู่บนแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของประเทศ ทำให้สถานประกอบการ โรงแรม รีสอร์ทท เจ้าของกิจการ นักธุรกิจ ที่มาลงทุนบนเกาะช้าง ให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นแล้วยังเป็นการสร้างการยอมรับจากชุมชนส่งผลเชิงบวกต่อธุรกิจอีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม เพื่อศึกษาว่าภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะใด และแต่ละภาคส่วนที่เข้ามามีบทบาทอย่างไร ในการขับเคลื่อนเพื่อให้

การจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ชุมชนต้องการ และเป็นไปตามเป้าหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษา นอกจากนี้ตัวแสดงในภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษามีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างไร เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ให้สอดคล้องกับความต้องการของ ชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพสูงขึ้น และบรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษาในสังกัดตอบสนองความก้าวหน้า ต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม
2. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาคครั้งนี้ มุ่งศึกษาใน 2 ประเด็นหลัก คือ

1.1 ศึกษาตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม ทั้งตัวแสดงในภาครัฐ และตัวแสดงนอกภาครัฐ และตัวแสดงภาคประชาชน ศึกษาบทบาทของตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านอาคารสถานที่

1.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม ทั้งในรูปแบบ (1) Co-ordination การประสานงานกัน (2) Co-operation การประสานความร่วมมือ (3) Collaboration การสร้างความร่วมมือในฐานะภาคีเครือข่าย

2. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาจากประชากร ได้แก่

- 2.1 ผู้แทนจากหน่วยงานระดับนโยบาย ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
- 2.2 ผู้แทนจากหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ได้แก่ ผู้แทนจากโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม หน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สถานประกอบการ และองค์กรอื่น
- 2.3 กลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ปกครอง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมตั้งแต่ปีการศึกษา 2563 เป็นต้นมาเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินนโยบายโรงเรียนคุณภาพ

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดเกี่ยวกับ “ทรัพยากรทางการศึกษา” ทรัพยากรทางการศึกษา นับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งไม่ได้หมายถึงตัวเงินเพียงอย่างเดียวแต่ครอบคลุมไปถึง บุคลากรทางการศึกษา ที่ดิน อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีต่างๆที่นำมาใช้เพื่อให้การบริหารงานและการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษา ดังนั้นปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรทางการศึกษา จะส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา

2. แนวคิดเกี่ยวกับ “การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา” การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา (Educational Resource Management) จึงเป็นกระบวนการในการจัดการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา อันประกอบไปด้วย บุคลากรของสถานศึกษา เงินงบประมาณที่จะใช้ในการจัดศึกษา ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น สื่อทางที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน อาคาร สถานที่ และเวลา โดยก่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งในการบริหารทรัพยากรที่ดี จะยึดหลักความเสมอภาค ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงาน เป็นหลัก(ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์, 2547) โดยองค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา มี 4 ด้าน (สมพิศ ใช้เฮง, 2554) ได้แก่

1) การบริหารทรัพยากรด้านบุคคล เป็นการบริหารจัดการการแบ่งสัดส่วนของภารกิจ และกิจกรรมการดำเนินงาน ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบุคคลในด้านความรู้ ความสามารถ ความถนัด เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องงานตรงตามความสามารถ ส่งผลให้กิจกรรมสามารถบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ เกิดประโยชน์และความคุ้มค่าสูงสุด

2) การบริหารทรัพยากรด้านการเงินหรืองบประมาณ เป็นการจัดการการใช้เงินงบประมาณ ที่ได้มาจากการระดมและแสวงหามาด้วยวิธีต่างๆ เพื่อดำเนินการตามภารกิจที่กำหนดไว้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมโครงการที่ได้วางเอาไว้ โดยการใช้จ่ายนั้นต้องไปตามแผนปฏิบัติการ หลักเกณฑ์และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ภายในระยะเวลาที่กำหนด ตามขั้นตอนทางงบประมาณทั้งในด้านการวางแผน การจัดทำค่าของงบประมาณ การบริหารงบประมาณ และการติดตามประเมินผล

3) การบริหารด้านวัสดุ อุปกรณ์ เป็นการจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อมาใช้ในการ สนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรม โครงการต่างๆ ตามแผนการดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

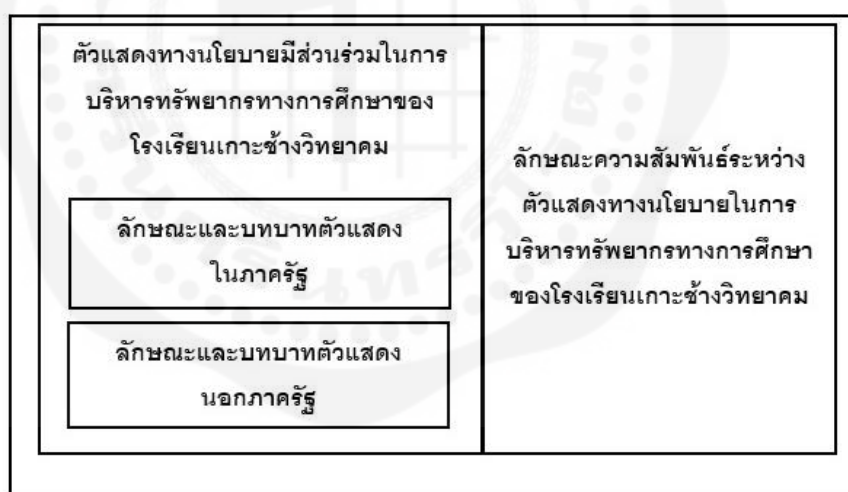
4) การบริหารด้านอาคาร สถานที่ เป็นการดูแลสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นที่ดิน พื้นที่อาณาบริเวณ ตลอดจน อาคารเรียน อาคารประกอบ และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเหมาะสมสร้างด้วย บรรยากาศของสถานศึกษาที่ดี มีความปลอดภัยเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ (หวน พินธุ์พันธ์,2554)

3.แนวคิดเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้กับประชาชน บุคคล กลุ่มเครือข่าย สมาชิก มูลนิธิ สมาคม องค์กร หน่วยงานภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรม หรือดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามความเหมาะสมเป็นรายกรณี ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการ

แสดงความคิดเห็น การร่วมดำเนินการตลอดจนการส่งเสริม และให้การสนับสนุนทรัพยากรเช่นเงินทุนวัสดุในกิจกรรมการพัฒนาในระหว่างการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวคิดเกี่ยวกับ “เครือข่ายและการจัดการเครือข่าย” วิชัย แสงศรี (2552) ได้กล่าวไว้ว่า เครือข่ายนั้นอาจจะจัดตั้งขึ้นจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงานต่างๆ ในลักษณะทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน มีเป้าหมายและอุดมการณ์ในการทำงานร่วมกัน นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นและอีกหนึ่งกระบวนการที่มีความสำคัญมากในการทำงานของเครือข่าย คือ กระบวนการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่าย นำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูล การนำเสนอประเด็นที่สนใจ การให้ข้อเสนอแนะเพื่อขับเคลื่อนการทำงานของเครือข่าย เพื่อจัดทำเป็นข้อตกลงในการทำงานร่วมกันของส่วนต่างๆ (นันทิดา จันทร์ศิริ, 2558) โดยภาครัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนในการพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์เท่านั้นซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่าย การสร้างความสัมพันธ์จึงเป็นกลไกในการให้ความร่วมมือหรือการบูรณาการของภาครัฐ

กรอบการศึกษา กรอบแนวคิดในการศึกษา จะแบ่งเป็นสองส่วนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในส่วนที่หนึ่งคือเรื่องของการศึกษาตัวแสดงทางนโยบาย และส่วนที่สองคือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางเครือข่ายนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อร่วมกันบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม ซึ่งผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ บทความวิชาการ งานวิจัยและเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่เข้ามาเกี่ยวข้องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งในการสัมภาษณ์ในงานวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้แทนจากหน่วยงานระดับนโยบาย ได้แก่ ผู้แทนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด จำนวน 2 คน 2) ผู้แทนจากหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม และครู ของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม จำนวน 4 คน หน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา 1 คน ผู้นำชุมชน 1 คน สถานประกอบการ 1 คน และปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน 3) กลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ปกครอง จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน จากนั้นในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลจะรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหลังจากนั้น วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทาง

การศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

โรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม ในฐานะตัวแสดงหลัก ซึ่งแสดงบทบาทในการกำหนดตัวแสดงที่จะเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการกิจกรรม/โครงการของโรงเรียนตามความเหมาะสมเป็นรายกิจกรรม/โครงการที่กำหนดขึ้นในขณะนั้น โดยผ่านการขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งมีบทบาทในการประสานงานขอความช่วยเหลือในการดำเนินงานจากหน่วยงานในพื้นที่เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านทรัพยากรทางการศึกษา ตลอดจนประสานงานความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกให้กับตัวแสดงอื่นในเครือข่าย ชุมชนในพื้นที่ ในการบริหารจัดการทรัพยากรของโรงเรียน โดยมีตัวแสดงในภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ สถานศึกษาอื่นในพื้นที่ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแสดงบทบาทในการ ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมงบประมาณ หรือทรัพยากรด้านต่างๆแก่โรงเรียนตามบทบาทภารกิจของหน่วยงาน โดยบูรณาการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น สถานศึกษาในพื้นที่ ในการสนับสนุนการบริหาร

ทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน รวมไปถึงการกำกับ ติดตาม ให้ข้อเสนอแนะช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีตัวแสดงนอกภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนในพื้นที่ สถานประกอบการในพื้นที่ สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดตราด องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และกลุ่มแทรชฮีโร่ เกาะช้าง ซึ่งแสดงบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้น การร่วมแรงร่วมใจในการช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียน การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ ตามศักยภาพของตนเอง อีกทั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่โรงเรียนของโรงเรียน และการสนับสนุนงบประมาณ หรือให้ความช่วยเหลือตามภารกิจของหน่วยงาน

ลักษณะและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา ของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา
ของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

2. ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

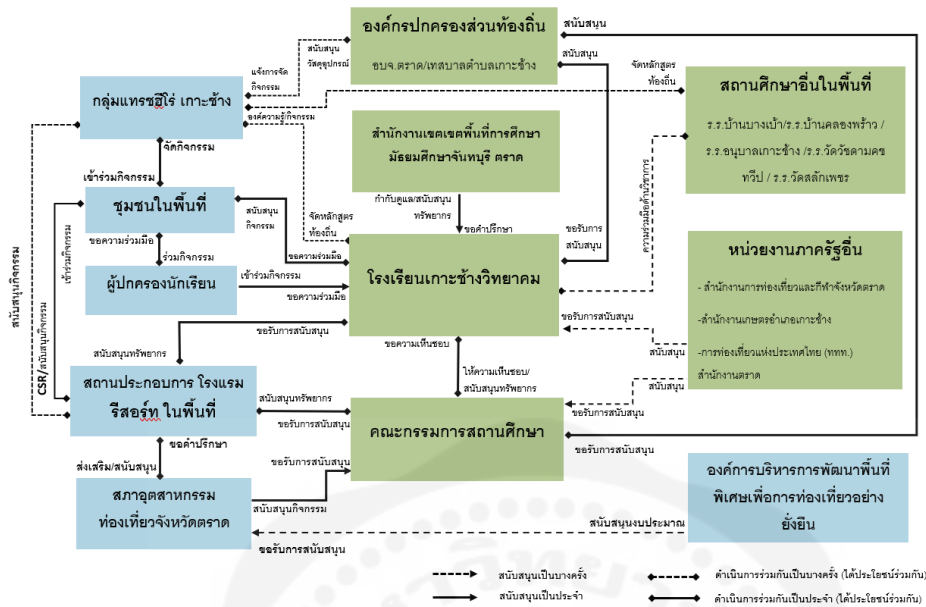
(1) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมกับหน่วยงานในสังกัด สพฐ. กลไกของการปฏิสัมพันธ์ในเครือข่าย ประกอบขึ้นจากการเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัด สพฐ.เหมือนกัน ความสัมพันธ์จึงอยู่ในรูปแบบของการสั่งการเน้นสายการบังคับบัญชา (Hierarchy) ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาในการกำกับดูแล การติดตามประเมินผลการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ การสร้างความร่วมมือร่วมกันบูรณาการการดำเนินงานตามเป้าหมายที่โครงการกำหนดไว้

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมกับหน่วยงานในพื้นที่ ในการขอความช่วยเหลือหรือการขอรับการสนับสนุนในด้านต่างๆอยู่เป็นประจำ จนเกิดความใกล้ชิดสนิทสนม จึงเกิดความสัมพันธ์แบบแน่นแฟ้นระหว่างผู้คนที่คล้ายคลึงกันมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันภายใต้ตัวแสดงที่หลากหลาย (Drivers Actors) ความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่มีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันในเรื่องทรัพยากรของแต่ละกิจกรรม แต่มีความร่วมมือภายใต้เป้าหมายเดียวกัน ไม่มีสายการบังคับบัญชา ไม่มีการแข่งขัน ความสัมพันธ์อยู่ในรูปแบบของความร่วมมือ (Collaboration) ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานในพื้นที่ก็ต้องการที่จะดำเนินโครงการตามภารกิจในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ จึงเกิดกลไกการประสานงาน (Co-ordination) และเป็นกลไกในการจัดสรรทรัพยากรร่วมกันระหว่างภาคีสมาชิกที่เข้ามาประสานความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบข้อตกลงในการเข้ามาร่วมกันของเครือข่ายที่ วสันต์ เหลืองประภัสร์ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า เครือข่ายต้องเกิดจากการพึ่งพาอาศัยกันและเชื่อมโยงการทำงานระหว่างองค์กรต่างๆในเครือข่าย (Interdependence) ซึ่งการประสานความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยและการทำงานร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมอย่างตายตัว นอกจากนี้กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายเป็นกลไกที่ผลักดันโดยความจำเป็นในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน รวมถึงการแสวงหาแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การบรรลุประโยชน์ที่เป็นเป้าหมายร่วมของทุกฝ่าย และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกรอบกติกาที่กำหนดขึ้นจะอยู่บน พื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในฐานะมิตรภาพระหว่างกัน (Diplomacy)

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมกับหน่วยงานสนับสนุน ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมวิ่งการกุศล กิจกรรมปั่นจักรยาน หรือการทอดผ้าป่าการศึกษา โรงเรียนจะขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นรายกิจกรรม แล้วจะกำหนดว่ากิจกรรมที่จะดำเนินการ จะขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานใดโดยพิจารณาจากบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งความสัมพันธ์แบบค่อนข้างเป็นทางการ

กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม จะเป็นความสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือระหว่างกัน เป็นความสัมพันธ์ที่พึ่งพาระหว่างผู้คน การพึ่งพาอาศัยกันทำให้เครือข่ายมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ต่างฝ่ายต่างได้ผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ความร่วมมือในบางครั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการซึ่งมีมาอย่าง

ยาวนาน ทำให้เกิดความเอื้ออาทรและให้ความช่วยเหลือกัน แต่ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการนี้กลับส่งผลให้กลุ่มเครือข่ายดำเนินการได้อย่างราบรื่น

ภาพที่ 3 แสดงภาพสรุปของลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

อภิปรายผล

1. ตัวแสดงและบทบาทของตัวแสดงทางนโยบายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

(1) กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม เป็นไปตามศักยภาพของตัวแสดงและบริบทของพื้นที่ เป็นลักษณะของเครือข่ายที่มีการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากเครือข่ายไม่มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ชัดเจน ไม่มีการระบบบริหารจัดการเครือข่ายที่เป็นรูปแบบตายตัว การเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายหลาย ๆ ภาคส่วน จะเข้ามามีส่วนร่วมเป็นรายกิจกรรม ภารกิจตามโครงสร้างหรือภารกิจของหน่วยงานที่สอดคล้องกับกิจกรรมหรือโครงการที่โรงเรียนกำหนดเป็นรายครั้ง ตัวแสดงที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการจะมีความหลากหลาย แต่ส่วนจะมีการนำทรัพยากรเข้ามาร่วมในการดำเนินการมากน้อยแตกต่างกันภายใต้บทบาทหน้าที่และศักยภาพของตัวแสดง และจะถูกเลือกให้เข้ามาร่วมในกิจกรรมก็ต่อเมื่อทางโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาเห็นชอบ เนื่องจากตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมีหลากหลายและคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามบทบาทภารกิจของตัวเอง บทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนจึงเป็นไปตามศักยภาพของตัวแสดงและบริบทของพื้นที่ อีกทั้งโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมตั้งอยู่บนแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีสถานประกอบการ โรงแรม รีสอร์ท อุตสาหกรรมจำนวนมากนั้น จึงทำให้ตัวแสดงที่เข้ามามีบทบาทจะเป็นตัวแสดงที่มีความข้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

เสียเป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนจากการศึกษาตัวแสดงในเครือข่าย คือ ตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเป็นคณะกรรมการตามภารกิจที่โรงเรียนกำหนดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่ล้วนมีบทบาทเป็นผู้บริหารของหน่วยงานหรือเป็นแกนนำหลักในองค์กรทั้งหน่วยงานภาครัฐ นอกภาครัฐ หรือสถานประกอบการ โรงแรม รีสอร์ท รวมไปถึงผู้นำชุมชนในพื้นที่เกาะช้าง สอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณี สัจฉิตวิณัย (2559) ที่ได้ทำการศึกษาและทบทวนเงื่อนไขและองค์ประกอบการร่วมผลิตที่ประชาชนในฐานะผู้รับบริการ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณสุขนั้น เกิดจากพลังของปัจเจกบุคคล ซึ่งหมายถึงความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจัดบริการสาธารณสุขทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความเป็นพลเมือง ซึ่งพลังของปัจเจกบุคคลนี้ส่งผลทำให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานเชิงพื้นที่เป็นไปอย่างราบรื่น ทำให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ การขอรับการสนับสนุนต่างๆเป็นไปอย่างประสิทธิภาพ

(2) ลักษณะของเครือข่ายเป็นรูปแบบเครือข่ายเชิงพื้นที่ (area network) และเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) เมื่อพิจารณากระบวนการเชื่อมโยงของภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม มีลักษณะการระดมตัวแสดงในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการสอดคล้องกับแนวคิดการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายเชิงพื้นที่ (area network) ที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ และนอกภาครัฐ สถานประกอบการ โรงแรม รีสอร์ท ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน บนพื้นที่เกาะช้าง ที่มีจุดประสงค์เพื่อยกระดับการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมให้กลายเป็นโรงเรียนประจำอำเภอเกาะช้าง นอกจากนี้ นอกจากนั้นการดำเนินงานยังมีลักษณะเช่นเดียวกันกับรูปแบบเครือข่ายเชิงประเด็น กิจกรรม (issue network) มีการดำเนินกิจกรรมผ่านโครงการของโรงเรียนที่กำหนดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาด้านทรัพยากรของโรงเรียนในแต่ละด้าน รวมไปถึงการขอความช่วยเหลือเป็นรายครั้งตามประเด็นหรือปัญหาของโรงเรียนที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทสาธารณะ ที่ประชาชนพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสาธารณะ รวมถึงกลุ่มคนในชุมชน องค์กรภาครัฐและนอกภาครัฐ ชุมชน ผู้มีส่วนได้เสียเสียในนโยบายที่เป็นตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของบทบาทการเป็นหุ้นส่วน (Partner) อาจจะเนื่องด้วยข้อจำกัดของรัฐที่ไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความคาดหวังว่าการมีส่วนร่วมนี้จะส่งผลให้การจัดบริการสาธารณสุขเป็นไปในทางที่ดีขึ้น การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายจึงมีลักษณะ การทำงานในแนวราบ ซึ่งมีอิสระในการดำเนินงานภายใต้ศักยภาพของตนเอง ผ่านการเชื่อมโยงโดยโรงเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นแกนหลักในการเชื่อมประสานและสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ โดยใช้กิจกรรมเป็นตัวยึดโยงเครือข่ายในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรของโรงเรียนโดยมีเป้าหมายร่วมกันคือยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

2. ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางนโยบายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงภายในเครือข่ายเน้นความสัมพันธ์ในแนวราบ ภายใต้การขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมของภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม มีการวางแผนการทำงานตลอดจนสร้างปัจจัยแวดล้อมในการบริหารจัดการที่เหมาะสมด้วยตัวเอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ วสันต์ เหลืองประภัสร์ (2549) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ

แนวความคิดการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน เกิดปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆ และสามารถกระทำผ่านตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งมีรูปแบบการทำงานใน 3 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

- **Co-ordination** การประสานงานกัน เป็นการปฏิสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือระหว่างเครือข่ายในพื้นที่ชุมชนโดยรอบ โดยมีโรงเรียนเป็นแกนหลักในการดำเนินการ และมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นที่ปรึกษาและเป็นตัวแสดงที่คอยเชื่อมการประสานงานร่วมกับโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแสดงที่เป็นตัวประสานงานหลักของโรงเรียนนั้น มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับตัวแสดงอื่นในเครือข่ายเป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถดึงทรัพยากรของแต่ละองค์กรมาประสานเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากตัวแสดงที่เข้ามามีบทบาทจะเป็นตัวแสดงในพื้นที่ ที่มีความสนิทสนมใกล้ชิดกันจึงเกิดความสัมพันธ์ในลักษณะแน่นแฟ้น (Strong ties) เกิดความไว้วางใจกัน ในบางครั้งกลไกของความสัมพันธ์ คือ การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน มีการแบ่งปันข้อมูลและแหล่งประโยชน์กัน ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ โดยใช้บุคคลที่มีศักยภาพในการประสานงานให้เกิดความร่วมมือภายในเครือข่าย

- **Co-operation** การประสานความร่วมมือ พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน เป็นการปฏิสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงต่างๆ ในลักษณะของการประสานการทำงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานเดียวกันหรือต่างภาคส่วน โดยอาศัยกลไกในการบริหารงานตามอำนาจภารกิจของหน่วยงานในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน บทบาท อำนาจตามกฎหมาย จึงเป็นตัวขับเคลื่อนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับตัวแสดงอื่นๆ ในเครือข่าย เห็นได้จากการร่วมบูรณาการการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม โดยการจัดกิจกรรมเกาะช้างอเมซิ่งยิ่งกว่า เปิดวิถึการกุศล เกาะช้างรัน 2022 เพื่อหางบประมาณสมทบการก่อสร้างอาคารเรียนให้กับโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม พบว่าตัวแสดงที่เข้ามามีบทบาทในการร่วมขับเคลื่อนสนับสนุนการจัดกิจกรรมร่วมกับกลุ่มภาคเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนบนพื้นที่เกาะช้าง ที่เกี่ยวโยงไปถึงการบูรณาการร่วมกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม ในมิติด้านการศึกษา ซึ่งได้รับผลตอบแทนจากทุกภาคส่วนที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี

- **Collaboration** การสร้างความร่วมมือในฐานะภาคีเครือข่าย ลักษณะความสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม พบว่า ตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจะเป็นตัวแสดงในพื้นที่ และเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทภารกิจที่คล้ายคลึงกัน ผลักดันให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมภายใต้ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ไม่มีการตั้งคณะทำงาน หรือตั้งทีมงานผู้รับผิดชอบโดยตรง การเข้ามามีส่วนร่วมเป็นไปตามการร้องขอจากทางโรงเรียน เป็นรายกิจกรรมเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนไม่ได้มีบทบาทในการประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาคอื่นเท่านั้น แต่โรงเรียนยังทำหน้าที่เป็นตัวแสดงที่ประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนจะสนับสนุนทรัพยากรให้กับตัวแสดงอื่นภายในเครือข่ายเช่นกัน เช่นเดียวกับตัวแสดงอื่นในเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมต่างก็เป็นผู้ให้การสนับสนุนและผู้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมร่วมกันในเชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ร่วมกัน สอดคล้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theories) ซึ่งมีสติฐานว่าการกระทำร่วมกันระหว่างบุคคลเป็นการโต้ตอบต่อรางวัล ความพึงพอใจ การตอบแทนจากสิ่งที่คุณค่าได้กระทำลงไป พฤติกรรมทางสังคมคือปฏิสัมพันธ์ของคนหรือกลุ่มคนที่เกิดขึ้นเมื่อกลุ่มคนได้วิเคราะห์ถึงความคุ้มค่า กับผลประโยชน์และตัดสินใจแล้วว่สิ่งนั้นเป็นความเสี่ยงหรือเป็นประโยชน์ที่

จะได้รับ การสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน เกิดการยอมรับจากสมาชิกภายในเครือข่าย ทำให้บรรยากาศในเครือข่ายเป็นแบบกัลยาณมิตรที่คอยสนับสนุนการประสานงานระหว่างกันเป็นอย่างดี

(2) การกำหนดเป้าหมายเป็นเงื่อนไขในการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่างก็มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการศึกษาของอำเภอเกาะช้าง เพื่อขอยกระดับการศึกษาในอำเภอเกาะช้าง โดยให้เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะตามหลักสูตรเฉพาะด้านเช่นเดียวกันกับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งทุกฝ่ายมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะพัฒนาโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคมให้เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอเกาะช้าง ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองนักเรียนที่ต้องส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในตัวเมืองหรือบนฝั่ง ทั้งนี้หากพิจารณาในระดับเป้าหมายขององค์กร จะสอดคล้องกับทฤษฎีแนวร่วมการกระทำ Theory Logic of collective action ที่ได้เสนอไว้ว่า กลุ่มคนมักจะมีใจโอนเอียงที่จะกระทำในสิ่งที่เป็นสินค้าสาธารณะ (public good) เนื่องจากสินค้าสาธารณะเป็นสินค้าหรือบริการที่ทุกคนได้ใช้ร่วมกัน ดังนั้นการตัดสินใจของภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวางฐานรากการศึกษาที่มีคุณภาพ ล้วนแล้วแต่ส่งผลโดยตรงไปยังเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการมุ่งใจและนำไปสู่การกระทำที่เป็นการขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือในทางปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จของเครือข่าย

(3) การแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการเกื้อหนุนพึ่งพากันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย ตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรของโรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม ประกอบไปด้วยตัวแสดงที่หลากหลาย และเป็นผู้บริหารหน่วยงาน สถานประกอบการ โรงแรม รีสอร์ท หรือแกนนำกลุ่มองค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ การเข้ามาทำงานร่วมกันต่างก็มีทรัพยากรติดตัวมาแตกต่างกันออกไป ทั้งอำนาจ หน้าที่ การเงิน ความรู้ แรงงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาติดา บรรณกิจ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่องการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ว่าสถานภาพส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา เนื่องจากลักษณะที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลทั้งด้านความรู้ ความสนใจ ความถนัด ประสบการณ์การทำงาน ส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษา ซึ่งตัวแสดงในเครือข่ายได้มีการนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันข้อมูลร่วมกันในการดำเนินงานเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ตลอดจนการระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอก การพึ่งพาทรัพยากรซึ่งกันและกันระหว่างตัวแสดงในเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะทำให้ความสัมพันธ์ของเครือข่ายยึดโยงกันอยู่อย่างเหนียวแน่น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) การสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายในระดับพื้นที่ : ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายในระดับพื้นที่ให้ชัดเจน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ เนื่องจากความสัมพันธ์ของเครือข่ายในพื้นที่ที่มีความแข็งแรงอยู่แล้ว ในการขอความช่วยเหลือ การประสานงาน เพื่อขอรับการสนับสนุนภายในเครือข่ายเป็นไปได้อย่างราบรื่น หากมีการสนับสนุนให้มีการเข้ามาร่วมกันทำงาน (Collaboration) เป็นความสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือระหว่างบุคคล จากต่าง

องค์กร/หน่วยงาน หรือคนละภาคส่วนกัน การเข้ามาร่วมในฐานะภาคีเครือข่ายภายใต้การจัดโครงสร้าง ความสัมพันธ์และการจัดองค์กรที่เป็นทางการ มีการตั้งคณะทำงาน (working group) ผู้รับผิดชอบในโครงการ (Project) ต่างๆอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการทำงานของหน่วยงานต่างๆอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง โดยมี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด คอยสนับสนุน กำกับ แนะนำการดำเนินงาน และ ประสานกับ สพฐ.เพื่อพิจารณาในประเด็นที่นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน มีการกำหนด ผู้รับผิดชอบ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากรต่างๆระหว่างกัน ตลอดจนเป็นการเปิดโอกาสให้ ภาคส่วนต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกว้างขวางและรอบด้าน ส่งผลให้การบริหารทรัพยากรทาง การศึกษาของโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

(2) การกำหนดนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดลงสู่โรงเรียน : สพฐ.ซึ่งเป็นหน่วยงานต้น สังกัด ควรเปิดกว้างให้โรงเรียนสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมโครงการที่ภาครัฐกำหนดขึ้น โดยเลือกรูปแบบ กิจกรรม หรือโครงการที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะทางกายภาพ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความแตกต่างของในระดับพื้นที่ โดยหน่วยงานส่วนกลาง หรือสำนักงานเขตพื้นที่ ให้ ดำเนินการติดตามประเมินผลจากความสำเร็จที่เกิดขึ้นก็น่าจะเพียงพอ และโรงเรียนสามารถที่จะเลือก ดำเนินการในกิจกรรมที่ตัวเองถนัดซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแบบฉบับของตนเอง ภายใต้ หลักสูตรแกนกลางที่หน่วยงานต้นสังกัดได้กำหนดเป็นกรอบแนวทางไว้ อีกทั้งเพื่อเป็นการลดภาระในการ ดำเนินโครงการของโรงเรียน ซึ่งในบางครั้งมาในรูปแบบของโครงการที่ต่อเนื่องกันมา เมื่อเข้าร่วมโครงการนี้ จะต้องเข้าร่วมอีกโครงการจึงจะสามารถผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดในการประเมินได้ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วบาง โรงเรียนที่มีอัตรากำลังไม่เพียงพออาจจะไม่ได้มีความพร้อมที่จะดำเนินการเท่าใดนัก ทำให้การดำเนินการตาม โครงการเป็นการทำเพื่อให้สามารถตอบตัวชี้วัดเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ในการติดตามประเมินผลเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึง ความคุ้มค่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ

(3) การปรับปรุงการสนับสนุนด้านงบประมาณ : สพฐ.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการ สนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่โรงเรียน ควรปรับปรุงในการปรับปรุงหลักเกณฑ์ ระเบียบการเบิกจ่ายเงิน งบประมาณ ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน Stand Alone บนพื้นที่ เกาะ และคำนึงถึงราคาวัสดุก่อสร้างที่ใกล้เคียงกับราคาในปัจจุบัน อีกทั้งการก่อสร้างบนพื้นที่เกาะทำให้มี ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ค่าระวางเรือ ที่ค่อนข้างสูงและโรงเรียนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เอง อีกทั้งราคาวัสดุก่อสร้างที่มีอัตราสูงขึ้น เนื่องจากโรงเรียนประสบปัญหาเรื่องงบประมาณในการก่อสร้างอาคาร ไม่เพียงพอ ผู้รับเหมาการก่อสร้างไม่ยอมจะยื่นเสนอราคาเนื่องจากความไม่คุ้มค่า ทั้งนี้เมื่อพิจารณาระเบียบ ด้านการระดมทรัพยากรด้านงบประมาณในบางข้อทำให้โรงเรียนไม่สามารถที่จะระดมทรัพยากรเพื่อเติม งบประมาณในส่วนที่ขาดได้ครบตามจำนวนเนื่องจากเกินอัตราที่กำหนดไว้ในระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณ จึงทำให้เกิดความยุ่งยากในการจัดซื้อจัดจ้าง และการก่อสร้างไม่เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด

(4) การเพิ่มสวัสดิการให้แก่ผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน Stand Alone บนพื้นที่เกาะ : เนื่องจากเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยทั้งภัยธรรมชาติและภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน มีการโยกย้ายบ่อย เกิดปัญหาขาดแคลนครูขาดความต่อเนื่องในการจัดการเรียนการสอน การโยกย้ายผู้บริหารซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจด้านการบริหารจัดการ ส่งผลให้โรงเรียนขาดอัตรากำลัง และการดำเนินการโครงการบางโครงการต้องหยุดชะงัก ดังนั้น สพฐ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาสวัสดิการที่ตรงตามความต้องการ เช่น บ้านพักครูที่ปลอดภัย เงินสวัสดิการกรณีปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่พิเศษ สวัสดิการในการเดินทาง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมไปถึงสำนักงานเขตพื้นที่และโรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมการบรรจุครูที่เป็นคนในพื้นที่ การพิจารณาการลดเวลาในการขอเลื่อนวิทยฐานะต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ครูแม่จะไม่ใช่คนในพื้นที่ก็ตาม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) การนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ : สพฐ.ในฐานะที่เป็นหน่วยงานต้นสังกัด ที่ส่งมอบนโยบายลงสู่การปฏิบัติผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลงสู่โรงเรียนในสังกัด ควรพิจารณาถึงความพร้อมบริบทของพื้นที่ และความสมัครใจของโรงเรียนในการเข้าร่วมโครงการต่างๆ รวมไปถึงการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบายเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูง

(2) การกำกับติดตามประเมินผล : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการกำกับติดตามการดำเนินงาน และให้คำแนะนำ กำกับดูแล โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับสภาพและบริบทของโรงเรียน เน้นที่ผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการดำเนินการ

(3) การสร้างการรับรู้: โรงเรียนควรสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในการดำเนินโครงการต่างๆ ของทางโรงเรียน ให้กับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง เพื่อให้เกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการกำหนดเป็นคณะทำงาน หรือ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการร่วมกับทางโรงเรียนอย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายที่มีความยั่งยืน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน

(4) การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงาน ก.ค.ศ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหา ผู้บริหาร และบุคลากรของโรงเรียน Stan Alone บนพื้นที่เกาะ ไม่เพียงพอ มีการโยกย้ายบ่อย ควรสร้างแรงจูงใจในด้านสวัสดิการต่างๆ ให้เหมาะสมเป็นพิเศษสำหรับผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน Stan Alone บนพื้นที่เกาะ

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป การศึกษาวิจัยนี้เป็นเพียงการค้นหาคำตอบโดยการมองภาพรวมของตัวแสดงในภาคส่วนต่างๆที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน เกาะช้างวิทยาคม ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป อาจจะต้องมีการศึกษาเชิงลึกเพิ่มเติมทั้งในเรื่องของตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วม และปัจจัยที่จะนำไปสู่ความเป็นเครือข่ายความร่วมมือที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคเพื่อการศึกษา. (2562). โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลของชุมชน โจทย์ใหญ่ที่ท้าทาย การศึกษาไทย. สืบค้นจาก <https://research.eef.or.th/โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่/>
- นันทิดา จันทร์ศิริ. (2558). การจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. *Asian Journal of Arts and Culture*, 15(1), 145-153.
- ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์. (2556). ประมวลชุดวิชาการบริหารทรัพยากรศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- โรงเรียนเกาะช้างวิทยาคม. (2553). ประวัติความเป็นมา. สืบค้นจาก <http://kchw.ac.th/ประวัติ.html>
- วิชัย แสงศรี. (2552). การศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมพิศ ใช้เฮง. (2554). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในเขตเมืองและชนบท (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (กรุงเทพฯ)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). การขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- หวน พิณรุฬพันธ์. (2560). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา. *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 52 (มิ.ย. 2560)*, หน้า 7-19.